

Барановська В. Ф.

студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У СТВОРЕННІ УМОВ ВИКОНАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ АДВОКАТУРИ

У літературі, присвяченій адвокатській діяльності, прийнято підкреслювати не тільки її значення для забезпечення суб'єктивних прав особистості але і її публічно-правовий характер.

У широко відомій книзі «Організація адвокатури» Є. В. Васьковський для характеристики адвокатури наводить висловлювання різних авторів, включаючи закордонних. З них випливає, що адвокат — «громадський діяч», що професія адвоката — «громадська посада», а адвокатура — «інститут публічного права»: що якщо суддя-голос держави, то адвокат — голос народу.

Разом з тим, М. С. Строгович відстоює позицію про те, що захисник — представник підсудного (обвинуваченого) аж ніяк не самостійна сторона в процесі. Тобто, будучи пов'язаний волею, не маючи права на відмову від захисту, адвокат не може підтримувати явно незаконні доводи та брехню свого клієнта.

Конституція України 1996 р. містить безліч положень, що підтверджують зацікавленість держави в захисті не лише публічних, а й приватних інтересів громадян, чим вона і солідаризується з публічно-правовою оцінкою функцій адвокатури.

Поклавши Конституцією України на адвокатуру певні обов'язки публічно-правового характеру, держава повинна взяти на себе певні обов'язки стосовно адвокатури. Ці обов'язки можуть носити не тільки правовий але й економічний та організаційний характер. При їх невиконанні ставиться під сумнів реальне значення такої конституційної гарантії, як забезпечення правової допомоги кожному.

Не можна не визнати того, що у радянські часи керівництво адвокатурою з боку органів державної влади було кілька одностороннім. Воно не мало на меті створення комфортних умов для адвокатів, — його головним завданням було підпорядкування адвокатури диктату держави через такі канали, як контроль кадрової політики в адвокатурі, підпорядкування адвокатури партійній дисципліні та ідеології. Пільгу у вигляді права на безкоштовну юридичну допомогу держава милостиво надавало окремим категоріям громадян за рахунок адвокатури. При переході до ринкових відносин і впровадженню сучасної техніки (комп'ютери, факси, розмножувальні апарати та інше) витрати різко зросли. Зросли відрахування до страхових фондів, подвоїлися податки.

У зв'язку із цим питання оплати праці адвокатів при наданні безкоштовної юридичної допомоги набули особливої гостроти. І сьогодні, в умовах оновлення законодавства про адвокатуру питання надання безкоштовної юридичної допомоги заслуговують серйозного обговорення.

Принциповим рішенням цього комплексу проблем може бути тільки одне — компенсація витрат на «безкоштовну» допомогу державою, так як воно, в силу ст. 59 Конституції України, є гарантом кожному юридичної допомоги, включаючи її безкоштовні види.

Справа в тому, що КПК України орієнтований на неухильну реалізацію принципу змагальності, участь захисника визнається обов'язковою при вчиненні особливо тяжких кримінальних правопорушень та у всіх випадках, якщо підозрюваний, обвинувачений, підсудний «не відмовився від захисни-

ка у порядку, встановленому ст. 46 цього Кодексу».

Все це може означати, що захисник-адвокат повинен брати участь і на стадії досудового розслідування і в суді практично по всіх справах.

Механізм визначення контингенту громадян, які мають право претендувати на безкоштовну, пільгову юридичну допомогу, та її розміри давно відпрацьований і може бути використаний нами. Принципові рекомендації з цього приводу містяться у резолюції 8 Комітету юристів Ради Європи «Про юридичну допомогу і консультації» від 2 березня 1978 року.

Зокрема, зазначається, що орган, правомочний розглядати прохання про надання юридичної допомоги, констатує, що «послуги адвоката необхідні через конкретні обставини справи, що розглядається». Юридичні консультації повинні надаватися або безкоштовно, або за умови оплати особою, яка звернулася з проханням про консультації, суми, що відповідає його фінансовим можливостям.

Впорядковане вирішення цих питань в законодавстві про адвокатуру України сприяло б не тільки забезпеченню справедливої оплати праці багатьох адвокатів, але, що важливо, підвищенню якості юридичної допомоги незаможним, подолання формалізму в її наданні, виключення випадків ухилення від цієї роботи певної частини адвокатів.

Зокрема, надалі при вдосконаленні Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» недостатньо обмежитися внесенням доповнень із зазначенням на оплату праці адвоката, що виконує доручення за призначенням, органів попереднього розслідування, прокурора і суду, за рахунок коштів бюджету. Необхідно передбачити розміри і механізм отримання винагороди, передбачити можливість оплати і тих доручень у цивільних справах, які будуть виходити від судів відповідно до вимог ЦПК України. Пора визнати, що державні компенсації безкоштовної юридичної допомоги, наданої адвокатами, є важливою гарантією їх незалежності та справді кваліфікованої юридичної допомоги населенню. Викладене не означає, що адвокатура України повинна бути звільнена від обов'язку надання безкоштовної юридичної допомоги у всіх тих випадках, коли держава не компенсує витрат праці адвокатів. На мій погляд, безкоштовна робота адвоката повинна обмежуватися її найменш витратними епізодичними формами: дача довідок, рада, консультація, складання найпростіших заяв, які не потребують ознайомлення зі справами та т. і. Ведення ж справ адвокатами в судах та інших державних установах має бути оплачено. Така практика західних систем права про правову допомогу, такий висновок відповідає ст. 59 Конституції України і це повинно знайти адекватне відображення як у Законі про адвокатуру, так і в правилах адвокатської етики.